

Зміст

Передмова.....	5
Розділ I. Еволюція людини і початок заселення території України.....	7
1. Найдавніше населення.....	7
2. Кам'яний вік.....	8
3. Мідно-кам'яний вік (енеоліт). Трипільська культура.....	13
4. Бронзовий вік.....	15
Розділ II. Панування кочівників у степах України.....	18
1. Киммерійці й таври.....	19
2. Скіфи.....	20
3. Сармати.....	24
Документи:.....	26
Розділ III. Античні мега-держави Північного Причорномор'я. Готи. Гуни.....	29
1. Античні міста-держави.....	29
2. Готи.....	32
3. Гуни (хуни).....	33
Документи:.....	35
Розділ IV. Східні слов'яни у давнину. Антський племінний союз.....	38
1. Походження та заняття слов'ян.....	38
2. Антський племінний союз.....	43
3. Язичницькі вірування, звичаї і знання східних слов'ян.....	45
Документи:.....	47
Розділ V. Київська Русь та її місце в історії.....	50
1. Утворення та становлення Київської Русі.....	50
2. Перші володарі Руської землі.....	53
3. Князь Володимир Святославич.....	59
4. Київська Русь при Ярославі Мудрому та його наступниках.....	62
5. Давньоруська держава в період роздробленості.....	68
6. Господарство, побут, соціально-економічний лад та політичний устрій Київської Русі.....	71

7. Культура Київської Русі.....	71
Документи:.....	71
Розділ VI. Галицько-Волинська держава: умови виникнення, розвиток та занепад.....	71
1. Галицьке та Волинське князівства.....	71
2. Галицько-Волинська держава за князя Романа Мстиславича.....	71
3. Данило Романович Галицький.....	71
Дім Галицький та Волинський.....	71
4. Галицько-Волинська Русь у кінці XIII — 40-х роках XIV ст.	71
Документи:.....	71
Розділ VII. Українські землі у складі сусідніх держав.....	71
1. Вторгнення монголо-татар на українські землі.....	71
2. Північне Причорномор'я та Крим у складі Кримського ханства.....	71
3. Галичина, Волинь та Поділля у складі Польського королівства, Молдавського князівства та Османської імперії.....	71
4. Закарпаття у складі Угорщини.....	71
5. Буковина у складі Угорського королівства, Молдавського князівства та Османської імперії.....	71
6. Чернігово-Сіверщина у складі Великого князівства Литовського та Московської держави.....	71
Документи:.....	71
Розділ VIII. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.....	71
1. Вхід українських земель до складу Великого князівства Литовського.....	71
2. Втрата українськими землями своєї автономії.....	71
3. Соціальна структура українського суспільства у XIV—XV ст.	71
4. Економічний розвиток українських земель у XIV—XV ст.	71
5. Релігійні процеси в Україні (середина XIII — XV ст.).....	71
6. Культура України в XIV — XV ст.	71
Документи:.....	71
Розділ IX. Україна у складі Речі Посполитої.....	71
1. Соціально-політичне становище українських земель у Великого князівства Литовського в першій половині XV ст.	71
2. Передумови Люблінської унії 1569 р.	71
3. Люблінська унія 1569 р. та її наслідки.....	71
4. Соціально-економічне становище українських земель у складі Речі Посполитої.....	71
Документи:.....	71
Розділ X. Церковне життя та міжконфесійні відносини в Україні (XVI — середина XVII ст.).....	71
1. Міжконфесійні відносини та реформація в Україні.....	71
2. Брестська (берестейська) церковна унія 1596 р. та її наслідки.....	71
3. Відновлення і легалізація Православної церкви в Україні.....	71
4. Боротьба за легалізацію Православної церкви в Україні за часів митрополитів Іова Борецького та Петра Могили.....	71
5. Діяльність греко-католицької церкви в Україні.....	71

6. Культура України XVI — першій половині XVII ст.	217
Документи:	222
Розділ XI. Виникнення та еволюція українського козацтва	226
1. Виникнення українського козацтва.....	226
2. Запорізька Січ.....	232
3. Козацтво у міжнародних відносинах	247
Документи:	251
Розділ XII. Переростання козацтва в окремих стан українського суспільства (національно-визвольна боротьба в кінці XVI — першій половині XVII ст.)	255
1. Створення реєстрового козацького війська	255
2. Козацькі повстання кінця XVI ст.	261
3. Діяльність Петра Конашевича-Сагайдачного.....	266
4. Повстання 20–30-х років XVII ст.	270
Документи:	275
Розділ XIII. Національно-визвольна війна українського народу у середині XVII ст. та відродження Української держави	277
1. Причини і початок національно-визвольної війни	277
2. Сподвижники Богдана Хмельницького.....	280
3. Формування Української козацької держави — Гетьманщини.....	283
4. Воєнно-політичні події 1651 — 1653 рр.	287
5. Переяславська Рада і «Березневі статті» 1654 р.	291
6. Перші непорозуміння України з Росією, пошуки нового союзника	293
Документи:	296
Розділ XIV. Українські землі в другій половині XVII ст.	303
1. Україна в часи гетьманування Івана Виговського	303
2. Політичний розкол України під час громадянської війни.....	309
3. Правобережна та Лівобережна Україна у 60 — 80-х роках XVII ст.	311
Документи:	323
Розділ XV. Україна за часів Гетьманщини (кінець XVII — перша чверть XVIII ст.).....	327
1. Україна в період гетьманування І. Мазепи. Конституція П. Орлика	327
2. Правобережна і Західна Україна в кінці XVII — першій чверті XVIII ст.	343
3. Культура України другої половини XVII — першій чверті XVIII ст.....	346
Документи:	347
Розділ XVI. Українські землі з другої чверті до кінця XVIII ст.	351
1. Зміцнення української державності за гетьманування Данила Апостола	351
2. Останній гетьман України Кирило Розумовський	354
3. Ліквідація Запорозької Січі.....	361
4. Входження Північного Причорномор'я та Правобережної України до складу Росії.....	368
5. Правобережна і Західна Україна в XVIII ст. Гайдамацький та опришківський рухи.....	370
6. Культура України другої половини XVIII ст.	376
Документи:	379

Розділ XVII. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії в першій половині XIX ст.	383
1. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин ..	383
2. Суспільно-політичний та декабристський рух.....	386
3. Кирило-Мефодіївське товариство	391
4. Національне відродження на західноукраїнських землях	394
5. Культура України першої половини XIX ст.....	397
Документи:	401
Розділ XVIII. Українські землі в складі Росії та Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.	403
1. Скасування кріпацтва та демократичні реформи	403
2. Процеси модернізації в економіці.....	406
3. Суспільно-політичне життя.....	409
4. Культурний розвиток України в другій половині XIX ст.	412
Документи:	416
Розділ XIX. Рідний край у XIX — на початку XX ст.	418
1. Середня Наддніпрянина та Правобережне Полісся (Київська, Полтавська, Черкаська, Житомирська області)	418
2. Галичина та Волинь (Львівська, Волинська, Тернопільська, Івано-Франківська, Рівненська області)	421
3. Поділля та Буковина (Вінницька, Хмельницька, Чернівецька області).....	424
4. Закарпаття (Закарпатська область)	427
5. Чернігово-Сіверщина (Чернігівська область).....	430
6. Північне Причорномор'я та Таврія (Автономна республіка і Одеська, Херсонська, Миколаївська області).....	433
7. Запоріжжя (Кіровоградська, Дніпропетровська, Запорізька області).....	436
8. Слобожанщина та Сумщина (Харківська і Сумська області).....	439
9. Донбас (Донецька, Луганська області).....	442
Документи:	445

«Пізнай свій край..., себе,
свій рід, свій народ, свою землю
і ти побачиш свій шлях у житті...

Григорій Сковорода

Передмова

Шановний Читачу, у скарбниці народного надбання є дещо таке, неможна розтратити сумнівними дослідями, не знищити поліним авантюризмом. Це історія Батьківщини, героїчне минуле нашого народу, в основі якого лежать відвага та мужність, благородство, талант, розум і вміння поколінь, що змінювали один одного.

У світі історія завжди була зброєю як у боротьбі за волю та краще життя і в гнобленні та поневоленні народів. З того, хто не знав історії власного народу, легко було зробити раба, кріпака і манкурта. Інших слів крім «хам» та «бидла» пана для них не було. Довгі століття і нашому народу нав'язували міфи про другосортність, меншовартість та ущербність. Ще й сьогодні ці міфи намагаються видавати за дійсність та змусяти повірити в них.

Прикладом одного з таких міфів може слугувати твердження, що Київська Русь (IX – XIII ст.) завжди стояла на узбіччі європейської історії. Хоча поріднившись з князями Київської Русі вважали за честь наймогутніші імператорські та королівські двори тогочасної Європи.

Другий приклад: міф про те, що Україну завжди гнобили та захоплювали і вона до XX ст. не мала своєї державності. Хоча були і Київська Русь, і Галицько – Волинське князівство, а договори з нашими великими князями підписували і імператори, і королі; у XIV – XVI ст. до 90% населення і території Великої князівства Литовського, Руського і Жемантійського складала Білорусія, Україна та російські землі, державною мовою була тогочасна руська (українська) мова, а за законом «Руська Правда» часів великого князя київського Ярослава Мудрого, а литовські князі прийняли православ'я. Крім того, були ще Запорізька Січ і Гетьманщина.

Ще один міф про те, що жителі українських земель були забитими і не писемними, і нічого далі своєї глиняної мазанки не бачили. Хоча по відручникам: «Грамматика слов'янська» (1619 р.) Мелетія Смотрицького та «Буквар» (1574 р.) Івана Дорובה, вперше написаними та надрукованими в Україні, до 60-х років XIX ст. вичались не тільки українці, а і жителі Росії, Білорусії, Болгарії, Сербії, Валахії (Молдови) та ін. В козацькій Україні (друга половина XVII — XVIII ст.) у кожному селі, містечку та майже у кожному селі діяла школа. (До речі, про мазанки — хити звали глиною не із-за того, що були «не культурними», а із-за того, що іншого дівничого матеріалу у степовій смузі України не було, а білили навном через їсну. А європейці в цей же час місяцями не мислись, а замки їх правителів страждали від нашествия блох, клопів та іншої живності.)

А чи знаєте ви, Шановний Читачу, що на Україні з давніх давен добували перли, смарагди та алмази; що саме в Києві в XI ст. була відкрита перша в Європі бібліотека; а на Євангелії, привезеному у Францію з Києва в середині XI ст. Липною Ярославною, до 1825 р., приєздили всі французькі королі та королеви; за ними західних джерел кращої піхоти, ніж запорізькі козаки, в XVI — XVII ст. не було в Європі; що козацькі «чайки», це човни довжиною 15 — 20 метрів (більше вгори поверхового будинку), а ширину та висотою 4 на 2 метри.

Шановний Читачу, перед Вами «Довідник з історії України», в якому зроблена спроба розвіяти ці міфи та розкрити справжню історію нашої Батьківщини.

Для створення цього видання використано відомості з численних історичних джерел, розробки вітчизняної і зарубіжної історіографії, сучасні дослідження. Автор при висвітленні матеріалу намагався по можливості подати різні бачення істориків не тільки на події, пов'язані з історією України, але й на життєвий шлях окремих осіб. Різні точки зору по окремим питанням відкриті документами та фактами, що допоможе учням, студентам та усім, хто цікавиться історією, зробити власний висновок та зрозуміти ті чи інші події. Текст доповнений історичними документами; довідковим матеріалом; рубриками — «Чи відомо Вам, що...», «Інтересно», «Історична Довідка», «Історичний портрет», «Історичні терміни і поняття»; ілюстраціями, картами, а також великою кількістю цікавої інформації. Надія, що думка автора це допоможе широкому загалу читачів у вирішенні питань, які стають від час засвоєння навчальної, науково-популярної і художньої історичної літератури та перегляду передач TV.

Шановний Читачу, автор розраховує, що дане видання не тільки поповнить знання читачів з історії України, але й зробить свій вклад у справу виховання патріотизму та поваги до предків, що боролись за незалежність Батьківщини.

З щирою повагою автор.

Розділ I

Еволюція людини і початок заселення території України

1. Найдавніше населення

За найновішими даними, людина з'явилася на Землі приблизно 2,5 — 3 млн. років тому. Надзвичайно важливу роль у з'явленні людини відіграли експедиції 60 — початок 90-х років XX ст. у Південній і Східній Африці та розкопки, проведені Робертом та Луїсом Джайлз у ущелині (Танзанія). На основі їхніх досліджень була переглядена теорія антропогенезу. Тепер вважається, що безпосередніми предками сучасної людини були мавпи, які стояли на порозі олюднення — австралопітеки в Південній та Південно-Східній Африці. У цьому ж регіоні виникла й найдавніша форма людини — **Номо habilis** (людина вміла), з діяльністю якої пов'язані найдавніші знаряддя праці у вигляді оббитих гальок (човери і чопінги). Згодом сформувалися інші типи людини прямоствоячої — **Номо erectus** (питекантропи, синантропи), які розселилися вже й у південній частині Європи. Всіх їх разом називають архантропами. Близько 150 тис. років тому з'явився **Неандерталець** — палеоантроп «стародавня людина» (названий на честь місцевості Неандерталь у Німеччині, де знайдено кісткові рештки). Він представляє перехідну ланку між архантропами і сучасною людиною. 40 — 35 тис. років тому з'явився **Кроманьйонець** — неоліт (сучасна людина) — **Номо sapiens** (людина розумна). Назва походить від грота Кро-Маньйон у Франції, де були знайдені її рештки.

Знання про спосіб життя, знаряддя праці, досягнення первісної людини зберігаються в результаті археологічних розкопок. Писемні ж джерела з'явилися лише в останніх століттях історії людства. Добу, що не залишила...